

LUND UNIVERSITY

A-kassan: från medlemsras till socialbidragsnivå

Kjellberg, Anders

Published in:
Dagens Arbete

2014

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kjellberg, A. (2014). A-kassan: från medlemsras till socialbidragsnivå. *Dagens Arbete*. <http://da.se/2014/06/a-kassan-fran-medlemsras-till-socialbidragsniva/>

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

DAGENS ARBETE 24 JUNI 2014

A-kassan: från medlemsras till socialbidragsnivå

DA DEBATT Den 1 januari 2007 gjorde alliansregeringen flera förändringar av a-kassan som fick stor uppmärksamhet och som medförde en omfattande medlemsflykt. Hit hörde kraftigt höjd medlemsavgift, avskaffande av den 40-procentiga skattereduktionen på avgiften och avveckling av det solidariska utjämningsystemet mellan kassorna.

Likaså tog regeringen bort den 25-procentiga skattereduktionen på fackavgiften. Dessutom sänktes den förhöjda dagpenningen under de första 100 dagarna (fem dagar i veckan) från 730 till 680 kronor samtidigt som arbetsvillkoret skärptes från 70 till 80 timmar i månaden. Från juli 2008 kopplades a-kasseavgiften tydligare till arbetslösheten inom varje kassa. Denna så kallade arbetslöshetsavgift blev framför allt kännbar för LO-kassornas medlemmar.

Hur är det idag? Den 1 januari i år avskaffades arbetslöshetsavgiften vilket gjorde det möjligt för kassorna med högst medlemsavgifter att sänka dem avsevärt. Idag är avgiften ungefär densamma för verkstadsarbetaren i IF Metall, civilingenjören i akademikerkassan AEA och medlemmen i Unionens a-kassa. Däremot har det inte inträffat någon medlemstillströmning som motsvarar medlemsrasen när avgiften chockhöjdes 2007. Att döma av de månader för vilka det finns säker statistik är medlemsökningen mycket blygsam.

Under valrörelsen 2006 gjorde alliansen med moderaterna i spetsen en stor sak av att 700 000 personer i arbetskraften stod utanför a-kassan (avser årsskiftet 2005/2006). Idag är den siffran 1 500 000. Man kan fråga sig varför alliansen såg detta som ett stort problem 2006 men inte nu. Ibland hörs halvhjärtade uttalanden från alliansens sida om att damma av den då aktuella planen om obligatorisk a-kassa, men knappast något mer. Varför tar man idag så lätt på detta utanförskap och varför framstår medlemskap i a-kassan uppenbarligen inte som särskilt lockande för stora skaror av utanförstående trots att avgiften sänkts?

Låt oss först blicka tillbaka. När alliansregeringen 2007 kraftigt höjde avgiften till a-kassan fick det vittgående konsekvenser för de två största frivilligorganisationerna på den svenska arbetsmarknaden. För det första ett fackligt medlemsras utan motstycke sedan storstrejken 1909. Under två år tappade facken sammanlagt 245 000 medlemmar. Vid slutet av 2008 hade man 8 procent färre medlemmar än vid årsskiftet 2006/2007. Den fackliga organisationsgraden sjönk från 77 procent 2006 till 71 procent 2008. En så stor nedgång under så kort tid är även internationellt sett anmärkningsvärt.

A-kassornas medlemsras var ännu större. Enbart de fackliga kassorna förlorade 399 000 medlemmar åren 2007-2008. Allt som allt tappade a-kassorna 425 000 medlemmar. Strax efter riksdagsvalet 2006 hade det gått upp för folk vad som inom kort skulle hända med medlemsavgiften. Räknat från slutet av september 2006 till samma tidpunkt två år senare tappade a-kassorna cirka en halv miljon medlemmar. Sambandet mellan medlemsrasen och den kraftiga avgiftshöjningen kan knappast bli tydligare. Om hänsyn tas till den samtidigt avskaffade skattereduktionen fick till exempel träindustrins arbetare nu betala en sexdubblad kassaavgift: 365 kronor 1 januari 2007 mot 58 kronor netto 31 december 2006.

Den förstärkta kopplingen mellan avgiften och arbetslösheten inom varje kassa som regeringen införde juli 2008 medförde att den sammanlagda avgiften för fack och a-kassa i allmänhet blev betydligt högre för arbetarna än för tjänstemännen. Inte oväntat har arbetarnas fackliga organisationsgrad sedan dess utvecklats mer negativt än tjänstemännens. Mellan 2008 och 2013 sjönk andelen fackligt anslutna industriarbetare från 81 till 77 procent medan industritjänstemännens steg från 75 till 80 procent. Så sent som i slutet av 2013 betalade verkstadsarbetaren 267 kronor i månaden till sin a-kassa medan civilingenjören på samma företag kom undan med 90 kronor. Unionen-medlemmens avgift var 140 kronor.

Det föreligger en parallellitet mellan den differentierade avgiften till a-kassan och den fackliga organisationsgradens mycket olika utveckling hos arbetare och tjänstemän. Som vi sett sjönk den genomsnittliga organisationsgraden kraftigt mellan 2006 (77 procent) och 2008 (71 procent). Nedgången var ungefär lika stor för arbetare och tjänstemän. Därefter har genomsnittssiffran inte förändrats särskilt mycket (70 procent 2013). För arbetarna har nedgången fortsatt (66 procent fackligt anslutna 2013) men inte för tjänstemännen (73 procent). År 2006 tillhörde 77 procent av tjänstemännen facket och en lika hög andel av arbetarna.

Den ekonomiska teorin bakom de höjda och differentierade a-kasseavgifterna gick ut på att förhindra facken från att driva upp lönerna så mycket att arbetslösheten steg. Höjd a-kasseavgift tänktes fungera som avskräckningsmedel. Det var bara det att verkligheten inte stämde med teorin. När arbetslösheten 2009 steg kraftigt berodde det enligt regeringen själv på finanskrisen och den internationella konjunkturedgången. Krympande orderböcker slog i första hand mot arbetarna på verkstadsgolvet. Därför steg arbetslösheten och a-kasseavgifterna snabbare bland industriarbetarna än bland industritjänstemännen. Om facken inom industrin hade anpassat lönekraven till medlemmarnas a-kasseavgifter hade samordningen omöjliggjorts och industrin varit ur stånd att "sätta märket".

Sent omsider gick det upp för allt fler att de differentierade avgifterna var ett stort misslyckande. Några exempel: ekonomen Lars Calmfors, borgerliga politiker som Jan Björklund och Carl B Hamilton samt Finansdepartementets egna analytiker. Det är bara Anders Borg och Fredrik Reinfeldt som vägrar erkänna misslyckandet. Avtalen om yrkesintroduktion blev ett sätt att rädda ansiktet när arbetslöshetsavgiften slopades januari 2014.

Hösten 2006 var det inte svårt att förutse stora medlemsras i fack och a-kassa när det blev så mycket dyrare att vara med. Allra störst var raset bland hotell- och restauranganställda där andelen fackanslutna sjönk från 52 procent 2006 till 40 procent 2008 och 30 procent 2013. Hos byggnadsarbetarna sjönk den fackliga organisationsgraden under samma tid från 81 till 73 procent och vidare till 68 procent. Det kan inte uteslutas att regeringen hade en dold agenda att försvaga facket och särskilt LO. Att man stilla åsåg raset talar för en sådan tolkning. Facit är vilket fall som helst ett ökat utanförskap genom att många fler än tidigare står utanför fack och a-kassa. Vid slutet av mars i år var drygt 1,5 miljoner personer i arbetskraften inte med i a-kassan jämfört med 786 000 vid slutet av 2006.

Framför allt två grupper utmärker sig genom minskad anslutning: ungdomar och utlandsfödda. Det är desto allvarigare som arbetslösheten, särskilt bland dessa grupper, ligger på en betydligt högre nivå än när regeringen tillträdde.

Anslutningen till a-kassan visar inga tecken på att återhämta sig trots att avgifterna från januari nästan återställts till 2006 års nivå. Det gäller dock inte alla a-kassor. Avgiften till Hotell- och Restaurangkassan är 140 kronor mot 58 kronor netto 2006. Det då existerande solidariska utjämningsystemet mellan kassorna har fortfarande inte återinförts. Om så görs bör det underlätta medlemsrekryteringen i en låglönebransch som hotell och restaurang.

Huvudförklaringen till att medlemmarna inte strömmar till a-kassan i någon större utsträckning är emellertid att regeringspolitiken gjort den mindre attraktiv. Oförändrat tak (högsta månadsersättning 80 procent av 18 700 kronor = 14 960 kronor före skatt) när priser och löner stiger medför tillsammans med den högre beskattningen av arbetslösa (inga jobbskatteavdrag) att den maximala ersättningen snart är nere på socialbidragsnivå.

För att ändra på detta och få fler att ansluta sig till a-kassan ser jag ingen annan utväg än att taket i försäkringen höjs. A-kassornas "organisationsgrad" (andel av arbetskraften) som vid årsskiftet 2006/2007 var 83 procent hade två år senare fallit till 70 procent och där låg den kvar ännu i slutet av mars i år. Den ökning av medlemsantalet som skett sedan 2008 har inte påverkat organisationsgraden eftersom arbetskraften under tiden växt. Mellan fjärde kvartalet 2006 och mars i år har antalet sysselsatta ökat med ca 175 000 och antalet arbetslösa med ca 220 000.

Den i reala termer ständigt sjunkande maxersättningen från a-kassan drabbar industri- och byggnadsarbetarna särskilt hårt genom att fackförbund som IF Metall, Pappers och Byggnads saknar inkomstförsäkringar som kompenserar för den låga ersättningen. Skälet är sådana skulle medföra en mycket hög fackavgift till följd av att den höga arbetslösheten bland dessa grupper vid konjunkturedgångar.

Anders Kjellberg, professor i sociologi vid Lunds universitet

ANDERS KJELLBERG

Publicerad: 2014-06-24

Om skribenten

Anders Kjellberg är professor i sociologi vid Lunds universitet och har tidigare bland annat verkat vid Arbetslivsinstitutet (ALI) och Roskilde universitetscenter. Hans forskning handlar om facklig organisationsgrad, koncernfackligt samarbete, partsrelationer, arbetsgivarstrategier, kollektivavtal, arbetslöshetsförsäkring, a-kassa, och liknande arbetsmarknadsfrågor.

Läs vidare i uppdaterade rapporterna:

- [Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund](#)
- [Vilka "hoppade av" a-kassan eller avstod från att gå med? En studie av a-kassornas medlemsras](#)
- [Växande avgiftsskillnader i a-kassan – ökad social polarisering](#)

Länk till artikeln i www.da.se

<http://da.se/2014/06/a-kassan-fran-medlemsras-till-socialbidragsniva/>

Introduktion till artikeln i Dagens Arbete 24/6 2014:

A-kassan: Från medlemsras till socialbidragsnivå

24 JUN | **DA DEBATT** 2007 höjdes avgifterna till a-kassorna samtidigt som ersättningen försämrades. På två år försvann 245 000 fackmedlemmar och 425 000 lämnade a-kassorna. "Under valrörelsen 2006 gjorde Alliansen med Moderaterna i spetsen en stor sak av att 700 000 personer i arbetskraften stod utanför a-kassan. Idag är den siffran 1 500 000", skriver Anders Kjellberg, Sveriges ledande expert på a-kassor och facklig organisering, på DA Debatt.

* * *

Kontaktuppgifter

Anders Kjellberg, professor:

Adress: Sociologiska institutionen Box 114, SE-221 00 Lund

Telefon: 046-222 88 47

E-post: anders.kjellberg@soc.lu.se

Hemsida: <http://www.soc.lu.se/anders-kjellberg>

Website: <http://www.soc.lu.se/en/anders-kjellberg>